

Смерть моя і воскресіння (збірка)

Юрій Вухналь

(Десять гуморесок з журналу "Молодняк")

"Марс"

(З приводу появи на літературному горизонті)

В Києві заснувалася літорганізація "Марс" – або Майстерня Революційного Слова.

(З газет)

Науково-популярна розвідка для широких мас Юрія Вухналя.

Останніми часами у напрямі на Київ на літературному небовиді з'явилася нова літпланета "Марс".

Її ледве-ледве помітно неозброєним оком – блимає вона невиразним, не то рожевим, не то не то блакитним, не то жовтим світлом.

Перші повідомлення про появу цієї планети було вміщено в науковій харківській газеті "Вечірнє Радіо".

Про походження "Марсу" серед наукових кол існує дві теорії.

Одні "астрономи" доводять, що "Марс" повстав з уламків від інших літпланет, що одірвалися підчас шаленого руху і довго блукали в космічних просторах і згодом утворили цю нову літпланету, що підлягає загально-наркомосівській системі.

Друга теорія запевняє, що "Марс" повстав з туманностей, що довго носилися в просторі, підлягаючи законові притягання то одній, то другій літпланеті.

Поки що це питання залишається нерозв'язаним, хоч обидві теорії ґрунтуються на наукових підвалинах.

По своєму віддаленню "Марс" стоїть близько від "Вапліте" й далеко від "Плугу" (віддалення "Марсу" від "Молодняка" поки що не вираховано). Коли ж зробити гіпотетичне припущення про переліт з літпланети "Плуг" до "Марсу", припускаючи навіть, що можна буде перебороти силу тяжіння "Плугу" – то все ж таки для цього потрібно багато років.

Такого припущення, звичайно, не можна робити по відношенню до "Вапліте", бо ця літ планета знаходиться надзвичайно далеко від "Плугу".

Так, коли б хто й винайшов апарата, на якому б можна було перелетіти це віддалення, то людина, вилетівши з "Плугу" юнаком, до "Вапліте" прибуде старим, нездатним до літпраці, дідусем.

А ще, як узяти до уваги теорію Ейнштейна (чоловік підчас руху старіється), тоді напевне до "Вапліте" людина прибуде трупом.

Тепер перейдемо до поверхні літ планети "Марс", до славнозвісної лінії, що була помічена деякими "астрономами"

Навколо цього точаться палкі суперечки.

"Астрономи", що спостерігали "Марс" у невеличкий з ультра-білим фільтром телескоп, запевняють, що на "Марсі" видно революційну лінію й що вона різко, викреслено й чітко проходить через увесь "Марс", починаючи від одного полюсу – Косинки до другого – Качури (є такі полюси на "Марсі").

На підставі цих даних "астрономи" роблять висновки, що на "Марсі" є такі ж живі істоти які на інших літпланетах.

Ці твердження дуже й дуже сумнівні, бо, розглядаючи поверхню "Марса" в дужий телескоп системи "Марксівська критика", чітко викресленої революційної лінії не помітно – правда, можна бачити лише темні безформні плями.

Температура на "Марсі" середня. Трохи тепліша, ніж на "Вапліте", холодніша, ніж на "Молоднякові" й "Плугові".

Спостерігаючи "Марс" в малосилий телескоп, атмосфера його здається червонуватого кольору, та це омана ока. Вчені доводять, що то відблиск від інших літпланет, а насправді атмосфера на "Марсі", вчені гадають, блакитна.

Також встановлено, що атмосфера на "Марсі" важча, ніж на інших літпланетах (звичайно не враховуючи сюди "Вапліте", бо на цій планеті атмосфера задушлива і коли перенести туди звичайну людину з іншої літпланети, то людина буде потроху хиріти, припиняється в літературному зрості і надалі така людина губить здатність писати ідеологічно витримані твори, або й зовсім перестає писати й починає хворіти на манію переслідування графоманів).

На "Марсі" є також і літрослинність – правда, кольору її не встановлено, є припущення, що літрослинність на "Марсі" кольором своїм нагадує рослинність сусідньої літпланети "Вапліте".

На "Марсі" також є й вода.

Ці дослідження надзвичайно важливі, щоб зробити висновки, чи є на "Марсі" живі істоти.

Що-ж до можливості існування на "Марсі" високорозвинених істот, то і в цім немає нічого неможливого,

Сподіваємось, що літпланета колись повернеться до нас іншим боком і буде трохи ближче, тоді можна буде зробити більш виразніші й детальніші виміри й спостереження про сусідній "Марсовий" світ.

Зараз-же літпланету "Марс" можна спостерігати лише з території України. В Західній Європі цю планету можна буде бачити й спостерігати лише через 57,863,569 років. Рік, коли можна буде спостерігати цю літпланету в телескопи Америки, до цього часу ніким не враховано.

(*"Молодняк"*, № 1, 1927 р.)

Історія одного виходу

Спомини очевидця **Юрія Вухналя**

Надзвичайний ранок

Це був надзвичайно схвилюваний ранок. Тротуарами поспішали люди, летіли дзвінки трамваї, хропіли автобуси, вигукували газетчики, візники стьобали своїх коней, дув холодний вітер, – одним словом, все хвилювалося, рухалося, поспішало.

На площі я побачив Кириленка^[1], він дико поводив очима, поли його пальта, наче крила. планера – розвівалися від вітру – він поспішав кудись. Уздрівши мене – погрозив і прошипів: Ша-а-й-кує-те-єсь!..

Я не розумів, у чім справа.

Раптом зупиняюся й чую:

- Здорові були! Чули – "Плуг" розвалився!
- Та ну! Землетрус був, чи що? Жертв немає? Биковця не привалило?
- Та ні, кімната ціла, організаційно розвалився!
- А-а-а!..

Я поспішаю далі, й знову:

- Чули, вийшли?
- Хто вийшов?
- Та з "Плуга" вийшли!
- Ви вийшли?
- Та ні, 12 душ вийшло! В газеті написано!
- О-о-о!

Я кинувся до кіоску.

- Дайте газету!
- Немає газети, розібрали!

Я вскакую в крамницю, кидаю в автомат гривеника, прикладаю трубку до вуха, прохаю редакційний № телефону. І знову не щастить. У мій провод – включається чийсь чужий і я чую балачку.

- Альо! Альо! (Отак з вимовою в ніс, на французький наголос). – Мерсі, Вільна Академія Пролетарської Літератури? П'єр, ти?

У відповідь чую грубий (без вимови в ніс) голос:

- Це ти, Мишко?
- Я, П'єр! Чув, із "Плуга" 12 чоловік вийшло?
- Та ну! Диви яка okazія?

Гаркнув здивований голос.

- Так чуєш, П'єр, не проворонь Донченка або Гордієнка, забіжи зі Спартаківського провулку, вони обідати йтимуть, скажи, що в альманасі Вапліте – друкуватися можна буде.

Я кинув трубку й подався до редакції.

В Редакції

Вскакую, хапаю газету, читаю й разом чую розмову.

Секретар (до редактора): Ти розумієш, Биковець трохи того... (секретар красномовно крутить пальцем біля свого лоба) в зв'язку з оцим виходом. Заходить

сьогодні до редакції, подає замітку до "Хроніки" про вихід, а в кінці приписка: Характерно, що з "Плуга" виходять переважно "плужане".

Вулиця. Знову розмови:

- Чули, "Плуг" не твердо на ногах стоїть? Пилипенко захворів, ходити не може?

- Та що ви дурницю кажете - я щойно бачив його, як він у трамвай сідав.

- А я ж хіба що кажу? Ото ж воно й є - ходити не може, так він у трамвай сідав.

Через три дні

Заходжу в редакцію "Молодняка" - бачу висить біля печі "широке розгорнуте полотнище", читаю:

Літгурток

хутора Драбинівки

Н-району Х-округи

Вихідне ч. 12573

Лист до "Молодняка".

Дорогі товариші!

Радісні вісті дійшли до нас, ми всім гуртком приєднуємося до вашої позиції і всім гуртком стаємо на вашу платформу, бо стан та шляхи розвитку вимагають того від нас. Ми рвемо остаточно всі зв'язки з "Плугом" і приєднуємося до Вас, як то кажуть образно "всім гамузом". Ми ще давно були певні, що воно так і мусить бути, ми тільки мовчали до цього часу.

Вітаємо Вас:

Члени гуртка:

1. Козолупенко М. (псевдонім Загравенко)

2. Кабаненко Ю. (псевдонім Полум'ях)

3. Бугаєнко (псевдонім Індустріяленко)

4, Ратиця Ів. (псевдонім Залізо-Бетонний)

5. Книш П. (псевдонім Залізний)

Всі ми за соціальним походженням батраки, з малих років по наймах ходили, на куркулівських нивах потом обливалися, і тільки дякуючи революції - світ побачили.

У Кобеляках

"Плужанин" плужани одержали. Розмови:

- Братці, знову з "Плугу" нова якась група початкуючих вийшла. Ось погляньте!

- А ну, де? Та що ви?

- Та це ж та сама група, що тиждень тому вийшла!

- Де ж та сама, коли то вийшли письменники, а тут пишеться що "група початкуючих"?

- ???

("Молодняк", № 2, 1927 р.)

Щоденник молодого автора

2/III

Сьогодні я скінчив і здав до редакції "Український Селянин" повість "Лани та села" - це найкраща моя річ! От, розгорнув полотнище - 3 1/8 друкованих аркуші!

Три дні переписував, аж пухирями пальці взялися. Ех, і відпочину ж літом! Одержу карбованців 300 і в Крим.

***

4/III

Пішов до редакції "Український Селянин", редактор радо поздоровкався, стілець подав, рукопис розгорнув і приємно усміхнувся.

- Я з охотою прочитав, - каже, - вашу повість, писати ви вмієте, в цьому нема сумніву, але, на жаль, ви робите неприпустимі огріхи, змальовуючи сучасне село. Ось ви пишете, що в незаможника Тимохи корова обдулася і він кличе ворожку, і кінець-кінцем корова здихає.

Це далеко від дійсної картини села. Ви забуваєте, що тепер майже в кожному селі є ветпункт, і кожний селянин, а тим паче незаможник - передовик села - знає, що коли корова обдулася, треба поставити їй клізму, а ви робите з цього цілу трагедію. Я не маю звичайно права давати вам вказівки. але все ж таки радив би уважніше поставитись до своєї творчості, і коли б ви згодилися переробити ці місця - ми б видрукували вашу повість.

Я чемно вклонився йому, гордо підвів голову, забрав рукопис і вийшов із редакції.

***

5/III

Вчора відніс повість до журналу "Українська Селянка". Сьогодні зайшов спитати про наслідки.

Редакторка повернула мені рукопис.

- Не піде! - каже.

- Чому?- питаю.

- Не віриться, - каже, - що це все відбувається на 10 році революції, ви зовсім не знаєте сучасного села. Наприклад, у вас чоловік жінку б'є, б'є люто, до крові, а вона йому хоч би слово, наче так і треба. Не розумію, куди дивиться жінорганізаторка?! Або ще: діти у нас бігають замурзані без догляду, на дорозі в пилюці качаються й ніхто в селі не турбується за ясла. Жах якийсь, а не повість, песимізм надзвичайний!

Я забрав рукопис і пішов до піонерського журналу "Український Піонер".

***

9/III

Три дні ходив до редакції "Український Піонер" - усе ніяк нікого не застану, вчора цілий день у редакції просидів і нікого не дочекався. А сьогодні таки редактора здивав.

- Неправдиво, - каже, - написано. Піонери лаються у вас, комсомолець Грицько піячить, і ніхто на це уваги не звертає, немов у нас бюро немає, або ради ланкових.

Якщо переробите, можна пустити.

***

11/III

Одніс повість до журналу "Український Батрак".

Вчора назад повернули. Кажуть:

- У нас журнал на батрацтво розрахований, а у вас у повісті ні одного батрака немає.

***

13/III

Рукопис зробився заялозений, як ганчірка, аж соромно в редакцію нести, а нічого не поробиш - переписати наново не маю ні часу, ні паперу.

Зайшов до кустарно-кооперативного видавництва "Пужално". Ні редактора, ні секретаря не застав, звернувся до якогось чоловіка, мабуть начканца (на рахівниці цокав).

Він глянув на мене й запитав:

- А ви член нашої організації?

- Ні.

- Ну, то й ідіть до... (я людина культурна, не можу писати куди він мене послав).

А потім гукнув у слід:

- Якщо вступите у члени видавництва та дасте 300 карбованців на видання - надрукуємо".

***

16/III

Щось голова мені болить сьогодні. Цю ніч усі редактори снилися - переробити пропонували.

А правда, може я дійсно села сучасного не знаю? Може дійсно треба переробити?

***

20/III

Сиджу, повість переробляю. Чорт із нею, з тією коровою - хай не здихає! Тепер у повісті ветлікар ставить їй клізму й вона відразу видужає.

Жінка Мотря, яку б'є чоловік, тепер не мовчить, вона переповнена гнівом і образою, йде жалітися на нього в сільраду. Діти на селі у жнива, чисті й умиті, гуляють у яслах під доглядом свідомих виховательок. Піонери не лаються й регулярно відвідують колектив, а комсомольця Грицька за піяцтво викликають на бюро, і він дає слово більше не пити. От тільки не знаю, куди мені притулити батрака Гаврила, це новий персонаж повісти, правда, він сюди потрібний, як п'яте колесо до возу, але ж що я можу зробити?!

Ех, тяжко, братці, повісті писати!

(*"Молодняк", № 4, 1927 р.*)

Під новий рік

Новий літературний рік приймав од старого літсправи.

Старий рік, сивий і стомлений літературними конфліктами та дискусіями, важко спирався на руку молодого, водив його з однієї книгарні в другу й знайомив його з останньою літпродукцією за рік. Молодий рік був веселий і мажорний; не зважаючи на свою молодість, прекрасно розумівся в літературі, знав і поважав класиків, був добрий марксист, а також не цурався й формального методу, полюбляв дзвінкі ямбичні вірші й недолюбливав гекзаметр і футуризм. Було не рано; до дванадцятої години новий рік мусив прийняти всі справи.

Старий зупинився біля великої книгарні, глянув на широку вітрину й зажурено промовив:

- Оглянемо цю й край, а тоді - на спокій.

Вони зайшли в книгарню - новий літературний рік уважно почав розглядати книжки, швидко в його руках опинилася - товста книжка Каверз'яна Тріпошука "Кошик ягід"[\[2\]](#).

Новий рік з іроничною усмішкою листав книжку, далі посміхнувся до старого:

- Несвіжі ягоди...

Старий підвів голову:

- Це ти про "Кошик ягід"?

- Умгу.

- Трагедія з цим Каверз'яном, - зідхнув старий рік, - він певний, що його думки й афоризми подібні до думок Сократа - нещасна людина. А між іншим, бійся його, він як інфузорія в найменшу видавничу щілиночку може пролізти.

Новий рік узяв до рук невеличку книжечку поезій:

- Хм! "За всіх скажу"[\[3\]](#), - проказав він речитативом назву - й звернувся до старого: - голосно сказано; що ж він, хоч за себе слово сказав?

Старий знизав плечима:

- Як тобі й сказати, - поки що лише нахваляється чужими словами.

Новий рік листав книжку за книжкою.

- Слухайте, а що таке - вільгох? - гукнув він згодом.

- А біс його знає.

- А пільгох?

- Не знаю, а що таке?

- Та ось в поезії М. Баклажана "Порізана тінь"[\[4\]](#), знайшов - доведеться в словник зазирнути.

Новий рік взяв сіру книжку - О. Нудніча[\[5\]](#) - "Що комсомольцеві треба знати, щоб авторитет мати", й сказав старому:

- Що це, сатира - повість?

- Ні, - відповів той, - просто компіляція, незабаром вийде друга. Я чув, що він "Книгоспілці" обіцяв скласти брошуру - "Як кобилу доглядати, щоб лошати добрі мати".

Молодий рік кинув брошуру й, показуючи на книжку "Плями на сонці"[\[6\]](#), запитав.

- Що це, науково-популярна розвідка з астрономії?

- Ні. що ти, - здивувався старий, - це повість.

- Хіба?!

Годинник показував без четверти дванадцять, і роки покинули книгарню, молодий взяв невеличку й тоненьку збілочку поезій із собою.

- Дорогою розгляну, - промовив він і, взявши обережно старого під руку, вийшов на вулицю.

На вулиці Карла Лібкнехта, біля будинку "Вістей" новий рік зупинився й почав розглядати додаток до газети: "Побутова культура", читав, читав, а потім гукнув:

- Ні, я не можу, я не вчитаю. ви послухайте оцей заголовочок: "Підсумки й перспективи в справі підвищення кваліфікації робітників, що працюють в галузі народної освіти, зокрема робітників соціального виховання".

- Це ще нічого, - відповів старий, - в минулу суботу заголовок про підсумки першої половини театрального сезону був удвічі довший.

Роки пішли далі, молодий розгорнув тоненьку книжечку поезій, що взяв у книгарні, й почав розглядати. Згодом скрикнув:

- О, Карле Марксе, розмір який, Іонікія Галятовського[\[7\]](#) легше читати; ви послухайте: - і він прочитав у голос чотири рядки.

Поет Іван Порожній, похитуючись і блаженно посміхаючись, повертався з новорічного банкету. В голові трохи шуміло, але було весело й радісно. Івану Порожньому щастило - недавно він видав збірку, в журналах його почали друкувати, одне слово, він з успіхом торував собі літературний шлях. Вулицею попереду нього йшли роки, і Порожній почув, як отой молодший прочитав вірш та обурено вигукнув:

- А рима, Карле Марксе, рима яка, - не розумію, як можуть друкувати отаку нісенітницю!

Старий зідхнув:

- А кинь, мені вона в печінках сидить.

Івану Порожньому поезія здалася знайомою, але вів ніяк не міг пригадати, де це він її читав, чи чув. Він і собі обурився.

- А дійсно халтура, чорт його знає, що таке; як можуть друкувати таке?!

Він, п'яно посміхаючись, підійшов до незнайомих, що так обурено розмовляли, й чемно промовив:

- Пробачте, я цілком до вас приєднують, дійсно це якась осячча поезія, я сам поет і я теж проти всякої халтури...

Іван Порожній не доказав, висолопив очі. й перелякано поточився назад: молодий юнак, що так обурено цитував вірші, тримав у руках збірку... віршів поета Івана Порожнього.

("Молодняк", № 1, 1928 р.)

Смерть моя і воскресіння

Говорити об'єктивно про свою власну творчість, а тим паче про свій талант і значіння самому дуже важко, проте, значно легше, ніж будь-якому критикові.

Отже, спробую. Будьмо знайомі: Юрій Вольський.

Поет досить талановитий, досить відомий, але це не завадило якомусь критикові, сховавшись за дві невеличкі літери, що мусили означати його псевдонім – поховати мене живцем, як поета.

Це трапилось саме в той день, як я одержав телеграму з мого рідного містечка, що дуже пишалося мною (як-не-як, а й ми не з лопуцька – маємо свого поета!) й запрошувало мене не відмовитись приїхати до них влаштувати. свою вечірку.

Хто ворог своїй популяризації?

Звичайно – я дав згоду. І того ж дня я читав у літературнім додатку газети (якої – не скажу) грубоубивчу рецензію на мій останній збірник. Ах, що це була за рецензія! Насамперед, я довідався, що я не виправдав покладених на мене надій, по-друге, критикові дуже шкода мене й по-третє – від мене надалі нічого сподіватися. Одне слово, рецензент правив наді мною панахиду.

Читав я, усміхався й думав, пригадуючи:

"Яка ж це собака отак мене відчитує? Якого з критиків я образив і коли?"

А потім плюнув і почав збиратися в дорогу.

***

Другого дня є прибув до свого містечка.

Дома я не застав своєї старої неньки й вельми здивований рушив до місцевого театру.

Біля театру я остовпів – жарти чи дійсність!? У чорній траурній афіші, приклеєній на дверях театру – чітко стояло:

Жалібні збори

з приводу смерти поета ЮРІЯ ВОЛЬСЬКОГО

відбуваються тут.

Жалібні збори з приводу моєї смерти?! Цікаво!

В залі театру я побачив оповиті сумом збори моїх поклонників. В президії за чорним столом, умиваючись слізьми, в жалобі сиділа моя нещасна стара ненька.

Знаючи її непереможну віру в потойбічне життя людини, я тихо одійшов у бік і став у темний куток: якби побачила мене живим, вона напевне стала-б нежива.

Я ні чорта не розумію, що й до чого. Якийсь незнайомий мені хлопчак грізно розмахував руками й патетично вигукнув... трохи про революцію, трохи про мою творчість і багато про те, що я був прекрасна людина й близький його товариш.

Музика грала жалібного марша.

Цікаво, що далі робити? Повз мене провели мою заплакану матір – останній ішов незнайомий хлопчак.

– Слухайте, товаришу, на хвилиночку! Я хотів би запитати вас про смерть товариша

Юрія Вольського.

- О, прошу. прошу! - вигукнув він і зідхнув, - прекрасна людина був, ідеальна!

- Та що ви? - щиро дивувався я.

- Так, так, я близько знав його, - говорив із сумом хлопець, - а ви, мабуть, теж із столиці?

- Так. Щойно прибув.

- Ну, так ви мусите знати його?

- Знаю, але про смерть почув тільки ось зараз.

- Тоді будьмо знайомі - голова літгуртка Іван Жовтневий, - одрекомендувався хлопчак.

- Юрій Вольський, - одказав я.

Хлопець висолопив очі, густо червоніючи.

- Ви... Вольський?!

- Я Вольський.

- Поет Вольський?

Хлопчак похапливо пхнув свої руки до кишень і скоро показав мені зім'ятий номер літературного додатку, в якому мене так гостро вибатькував критик.

- А оце ж тоді що?.. - стурбовано питав уражений хлопець, тикаючи пучкою в останній рядок рецензії.

Я придивився, там стояли знайомі мені рядки, рядки невідомого рецензента:

"Боляче якось казати, але треба, мусимо - поет Юрій Вольський умер".

Дужий сміх звалив мене на лаву - я мусив узятися за живіт і за сміхом довго не міг нічого сказати розгубленому хлопчакowi.

***

Вранці я покинув містечко. Мене провожала ненька й плакала, але тепер від радості. За 50 кілометрів од столиці на невеличкій станції я купив газету.

Сів зручніше до вікна і розгорнув її. Що це таке?! Що за чортовина? Жарти, чи що?

З газети в жалібній рамці дивився на мене... мій же портрет:

Читаю:

"... Несподівана смерть спіткала молодого талановитого поета Ю. Вольського".

Далі під некрологом йшли спогади поета Павла Буйного, з ним мені довелося це літо відпочивати в Криму в одній санаторії і якого я, між іншим, не міг терпіти, а він у свою чергу мене.

З його спогадів я довідався, що він мені найближчий друг, а я найкраща й найідеальніша людина в світі, мученик і страдник.

І знову я нічогісінько не міг зрозуміти.

Метеором летів до редакції, і, коли вскочив у кімнату, побачив геніальну непідробну картину, подібну до фіналу Гоголева "Ревізора".

І через хвилину, коли всі опритомніли й переконалися, що я таки дійсно живий, показали мені папірця, що став причиною мого передчасного похорону.

Це була телеграма з мого містечка: в ній чорним по білому було написано:

"Вражені несподіваною смертю дорогого поета Юрія Вольського з глибоким сумом схиляємо свої голови.

Літгурток містечка Теляче".

("Молодняк", № 2, 1928 р.)

Гумореска про гумореску

За вікном буяла весна, шуміли ручаї, на старій липі граки, перші поети весни, голосно декламували свої невибагливі з формального боку поезії.

Троє. Белетрист Ікс, поет Зет і гуморист Ігрек, – сиділи в редакції літературно-художнього, громадсько-політичного, музико-вокального, науково-популярного та культурно-критичного журналу і хвалилися один одному – хто й що зараз пише, або думає написати, або колись напише.

В цей час до кімнати зайшов редактор журналу "Всеукраїнський Батрак" (людина, як людина), і побачивши товаришів, радо гукнув:

– А я вас шукаю, хай вам біс! Робота є, прекрасна робота і аванс!

Товариші нашорошилися (белетрист мав у кешені гривеника, поет – 5 копійок, гуморист – нічого).

– Конкретно, – запитали вони разом.

– Конкретно? Що у нас через тиждень буде?

– Що через тиждень? А дійсно, що воно буде?

Ікс, Зет і Ігрек не знали, що буде через тиждень.

Редактор сплеснув долонями:

– Ай, ай, ай! Сором який, сором! Ленські події[8]. Сором!

– А, он що! – здогадалися товариші.

– То-то! А конкретно: черговий номер журналу я присвячую Ленським подіям – треба оповідання на 20 тисяч знаків, вірша на 25 рядків, і гумореску на сторінку. Є таке діло?

– Скільки?

– Оповідання 50 карбованців, вірш – рядок 55 копійок, гумореска 20 карбованців. Матеріал на суботу. Згода?

Белетрист, поет і гуморист мовчали. Адже ж кажуть, що мовчанка – знак згоди.

***

Ранком у суботу до редакції журналу "Всеукраїнський Батрак" забіг белетрист Ікс. У нього в портфелі лежало оповідання під назвою: "Золото і кров".

В оповіданні автор сумлінно розповідав про те, як шумить у холодному Сибіру тайга, як тече холодна Лена, як суворо віють вітри. Розповідав про те, як червонів сніг од робітничої крові, і як налилися робітничі серця червоною помстою до гнобителів-капіталістів.

Редактор прочитав оповідання і сказав:

- Піде! - і почав писати папірця до бухгалтерії про аванс.

- Ви вмієте писати, - сказав наслідок редактор.

Трохи пізніше прийшов поет Зет. Він приніс вірша на 25 рядків, під назвою: "Кров на Лені".

Поет, римуючи "постріл" і "розстріл", віршом розповідав знову ж таки про те, як шумить тайга в холодному Сибіру, як тече холодна Лена і як виє вітер суворий у тайзі.

Редактор прочитав, написав папірця й теж сказав:

- Піде! Ви писати вмієте.

На кінець дня до кабінету редактора журналу "Всеукраїнський Батрак" несміливо, ніби початкуючий автор, зайшов гуморист Ігрек і мовчки подав замовлену гумореску до номера присвяченого Ленським подіям.

- Пізненько, пізненько, - похитав головою редактор. - Ану, що ви там ушкварили.

Редактор нахилився над гуморескою. Гуморист мовчки сів у куток.

Довго читав редактор гумореску, занадто довго, нарешті підвів голову й глянув на гумориста.

(Ах, що це був за погляд!)

- Невже це ви писали! - заговорив нарешті здивовано редактор. - Мені не віриться. Ви пробачте мені, але я буду говорити відверто. Ви або писали нехотя, або... або ви списалися й починаєте халтурити. Така тема, та велична тема, і ви не справилися з нею...

- Товаришу редакторе! - пробував боронитися гуморист.

Редактор і слухати не хотів.

- Ні, як хочете, а мені не віриться, така тема...

- Товаришу редакторе! Тема...

- Я про те й кажу, але що ви з нею зробили? Ну, скажіть відверто мені? Є хоч крапля гумору в цій гуморесці? Є хоч один смішний рядок? Є сміх, страшний, гострий сміх? Ну, скажіть ви мені, над чим буде сміятися читач, читаючи оцю гумореску! Де він тут засміється? Є тут що-небудь смішне?

Редактор замовк.

Тоді гуморист підвів голову, глянув на редактора з жалем і сумно запитав:

- А скажіть, будь ласка, що ж тут смішного може бути, що на Лені було розстріляно робітників?

- !?!

(*"Молодняк", № 4, 1928 р.*)

---

3 блокнота

Розмова з лідером

Лідер дуже пролетарської літературної організації одного разу гаряче доводив мені, що їхню організацію складають переважно досконалі майстри слова, відомі й

талановиті.

Лідер у запалі схопив фотокартку організації й гордо промовив:

- Це не голі слова. Я вам доведу, що це так. Прошу, переконайтесь - знайдете ви тут баласт, якого так багато в інших організаціях? Ні - сто разів ні. Наша організація найкомпактніша в цьому відношенні. Погляньте - самі імена!

Лідер почав з першої шерехи, що гордо возсідала на стільцях:

- Роман Козолупенко - поет, прозаїк, драматург, публіцист; має шістнадцять збірок - талант!

Я не перечив - це дійсно був талановитий хлоп'яга, сильно вмів писати. - Яюсь прочитав я його трагедію "Піду" і мені схотілося плакати.

Лідер, відрекомендувавши першу шереху, взявся за другу. На мене так і сипалися імена.

Перейшли до третьої шерехи досконалих майстрів слова, що тихенько притулилась за двома першими.

Лідер ткнув пальцем на першого од краю мистця й несподівано заговк:

- От... забув... як його... - ніяково мимрив він, - та як його в біса...

Він повернувся до техсекретаря:

- Слухайте, як оцього письменника прізвище, уявіть собі - забув!

- Та й не дивно, - спокійно буркнув техсекретар, - це з тої групи, що ми колективно прийняли на тому тижні з Глухівщини, чи Конотопщини, чи з Уманщини - я й сам добре не пригадую. Ось я в анкети гляну.

Техсекретар витяг товсту папку й почав листати папери.

- Ось він, - гукнув згодом техсекретар, - прошу, заява й анкета - Іван Немийного, псевдонім - Крицевий.

Я скося глянув на заяву й анкету, і питання.

Там одне питання питало Івана Немийного:

- Якого роду твори ви пишете?

Іван Немийного скромно відповів:

- Пишу пролетарські вірші українською мовою.

Лідер насупився й хутенько одсунув анкети.

- Сховайте, - сердито звернувся він до техсекретаря й чомусь урвав розмову про компактність своєї літературної організації.

На книжковому базарі

Я й молодий талановитий прозаїк N стояли перед кіоском дешевої книжки. Вітрина кіоску цвіла різними фарбами.

В сірому мотлосі старих видань густо рясніли нові, часом свіжі, видання двох останніх років.

Це були нещасні пасинки книжкової громади.

Огрядні, оздоблені яскравими фарбами, вони закликали покупця купити їх за півціни.

- По суті це злочинство, - обурливо говорив мені талановитий прозаїк N:- не

розумію, на що друкувати якусь бездару, кидати на вітер величезні кошти, а потім продавати за півціни, а то й того менше, бо кому потрібні нудні справи якогось графомана?

Прозаїк вказав на товстелезний корінець якоїсь книжки, позначеної 1927 роком. Там же на корінцеві, збоку, стояла примітка: "продається за 50 коп., дійсна ціна 3-50".

- Жах якийсь! - скрикнув прозаїк, висмикуючи з мотлоху книжку.

- Цікаво, хто ж автор цієї нудоти?

Прозаїк глянув на заголовок, замовк, почервонів і швидко пхнув книжку назад, ніби вона опекла йому пальці.

Чого прозаїк замовк, чого почервонів, чого так злякано кинув книжку?

- А хіба б ви не замовкли, не почервоніли, не одіпхнули - коли б у ваших руках опинився ваш же роман на 20 друкованих аркушів, виданий лише півроку тому?

("Молодняк", № 5, 1928 р.)

Про оповідання помбуха Степана Ароновича й конкуренцію

Працювали ми в одному видавництві: Степан Аронович у бухгалтерії - помбухом, я в журналі - літробітником.

Ми були друзі. Двічі на місяць - п'ятого й п'ятнадцятого я приходив по гонорар у бухгалтерію й Степан Аронович старанно виписував мені ордера.

Виписуючи, завжди доброзичливо посміхався й питав:

- Пишемо? - і сам зараз же відповідав: - А чому б і не писати. Правда?

- Правда, погоджувався я.

- Ну, пишіть, - дозволяв мій друг.

Одного разу, після такої розмови, Степан Аронович звернувся до мене із зовсім новим питанням.

- А скажіть мені, що головне в вашому писанні?

Я, не подумавши гаразд, навмання сказав:

- Стиль, Степане Ароновичу, - стиль.

- Стиль, кажете?

- Да, стиль.

- А скажіть, будь ласка, що воно таке - стиль?

Я не мав наміру образити свого друга - довелося коротко й збивчато відповісти: що воно таке - стиль. І коли я вже був з ордером біля каси, Степан Аронович знову зупинив мене:

- А що, як я напишу зі стилем - надрукуєте?

- Гідне буде - надрукуємо.

- Ну?

- Слово чести.

- Слово честі?

- Да, слово честі.

Через годину я забув за цю розмову, але на другий день мені її довелась згадати. Степан Аронович прийшов до мене в редакцію й подав охайний, товстенький зошит.

- Що це? - здивовано запитав я.

- Твори.

- Чиї?

- Мої, - спокійно відповів Степан Аронович, а далі ще спокійніше додав: - прочитайте - зовсім новим стилем написано.

Я при ньому взявся читати оповідання. Воно починалося так:

"Ах, як тяжко жилося кур'єрові Яші, бо він одержував по четвертому розрядові, всього лиш - 26 (двадцять шість) карбованців на місяць і мав на своєму утриманні 2 (дві) сестри...

Кінець оповідання був такий:

"В цьому оповіданні 271 (двісті сімдесят один) рядок. За рядок прошу по 5 (п'ять) копійок. $271 \times 5 =$ всього 13 карб. 55 коп. (тринадцять карб. п'ятдесят п'ять коп.).

З пошаною помбух - Степан Аронович Варшавчик".

Я довго сидів замислений, бо знав, що найкращі друзі твої можуть тебе зректися, коли ти забракуєш їхні твори. Але, все ж таки, довелося сказати Степанові Ароновичу коротке й жорстоке слово:

- Не піде.

На лиці в мого друга майнув такий вираз, ніби я йому сказав, що баланс нашого видавництва - не зіходиться.

Степан Аронович не вірив мені, він був певний, що його оповідання - шедевр.

Коли Степан Аронович вийшов, я подумав: нема ще одного друга.

Я був певний, що коли прийду до бухгалтерії, Степан Аронович не помітить мене, ордер буде виписувати найменше півгодини і при першій можливості казатиме, що сьогодні в касі грошей немає.

Але я помилився. В кінці дня я побачив Степана Ароновича і, винувато посміхаючись, сказав:

- Ви, звичайно, на мене не сердитесь?

Степан Аронович зупинився і, посміхаючись своєю милою посмішкою, відповів:

- Ну, що ви, хіба я не розумію вашого становища. Я відверто скажу - що б то й було, коли б усі помбухи почали писати оповідання? Га?

Я жахнувся - Степан Аронович, все ж таки, по-своєму зрозумів мою рецензію.

- Степане Ароновичу... - хотів переконати я його.

Але Степан Аронович був одесит і переконати мені його не довелося; він навіть не дав мені говорити, нахилився до мене й, перебиваючи, зашепотів ніби якусь таємницю:

- Ні, ви скажіть мені, чесно. Ну, хто таки хоче іметь конкуренцію?..

(*"Молодняк"*, № 7-8, 1928 р.)

Літературний ярмарок

(Дружній шарж)

Вийшло перше число альманаху "Літературний ярмарок". До участі в альманахові запрошено письменників різних напрямків.

(З газет)

Що, боже ти мій, господи! Чого немає на тому ярмарку! Колеса, скло, дьоготь, тютюн, ремінь, цибуля, крамарі всякі. так що хоч би в кешені було рублів із тридцять, то й тоді б не закупив усього ярмарку.

(Из малоросійской комедіи [\[9\]](#)). "Сорочинская ярмарка". Н. Гоголь)

- А чому й насправді літярмарок не організувати - тоді по редакціях бігати не треба було б.

(Зі слів одного літератора)

На літпровінції

- Куди це ви, куме, так рано?
- У столицю, на літературний ярмарок.
- Що ж везете?
- Та лірики трохи наскріб, вінків п'ять сонетів сплів та й прози дещо набралось.
- А по-чому ж воно, чувать, дають?
- Кажуть лірика по сім гривен за рядок, а за прозу дехто й по півтора кербулів за аркуш гребе. Ну, бувайте!
- Бувайте! Помагай біг - не продешевити!
- Спасибі!

На ярмарку

Прекрасно оздоблений, яскраво розмальований талановитими Петрицьким і Падалкою ярмарок шумів і закликав до себе.

Кого тільки тут і не було: футуристи, динамісти, імажиністи, романтики, реалісти, спіралісти, конструктивісти, натуралісти, вуспівці, плужани й "кустарі-одиначки".

Півколом - стрункою лавою вишикувались павільйони різних організацій і груп. Попереду всіх будівель красувався просторий павільйон акційного товариства на паях, колишніх співробітників "Вапліте".

Учтиві, досвідчені й солідні на позір, колишні ваплітяни продавали свою продукцію спокійно й прибутково.

- Прошу, прошу - пардон, - з приємною готовною посмішкою зверталися вони: - Вам що - роман, повість? Можна! Не сумнівайтесь - за художність ручаємось. Мерсі, заходьте...

До павільйону колишніх ваплітян тулилася ятка під вивіскою ВУСПП - з grosбухами, касами й контористами. Ставний відповідальний секретар ВУСПП'у дужим голосом, досить таки приємним, - ніби командувач, закликав покупців:

- Твори з пролетарською установкою, пролетарським світоглядом, пролетарсько-реалістичні, виконані під кутом постанов п'ятнадцятого з'їзду! Прошу - лише в нас!

Попліч вуспівської ятки стояв наметик київської філії – в ньому заправляли Б. Коваленко й А. Клоччя. Коваленко бубонів:

– Ідеологічно витримані статті, з цитатами з Плеханова й Бухарина...

Клоччя вигукував:

– Марксівські рецензії, власного виробу, оптом і в розницю на занепадницькі твори!

А. також приймаємо замовлення! Ко-о-му? Навалісь!

Проти центральної вуспівської ятки розташував свою лавочку відомий скупщик В. Поліщук. Перехилившись через прилавок, він кричав:

– Вуспівська проза – опіум для читача, так сказав ще Плеханів. Читайте тільки геніяльні твори геніального конструктивіста, динамоспіраліста Валеріяна Поліщука – написані художньо й верлібром! Тільки в нас верлібр, кому верлібру – кому! По сім гривень за рядок! Е-е-ех! Кому?

Далі за павільйоном літературно-кустарно-кооперативного товариства "Плуг" – тяглися яточки й павільйончики "кустарів-одиначок" з скромними табличками: **Літмайстерня "Своя праця" або "Твори власного виробу"**.

"БАРАХОЛКА"

Осторонь від центральних павільйонів тулилась, як і завжди, галаслива "барахолка".

Замість павільйонів і яток тут рясніли лотки з невеличкими вивісками, написаними од руки:

*Роздрібна літторгівля **Якова Мироновича**. Постачаємо вірші українською мовою до всіх революційних свят.*

***Мих. Шульга-Шульженко**. Є вірші на всякі теми. Монопольно про Червону армію.*

Продаж різних творів – за ідеологію ручаємось.

Ще здаля чути було вигуки:

– Хазяїне, скільки оце оповідання просить?

– Повилазило тобі, яке ж то оповідання, коли то повість! По сто віддам.

– А сім десятків не хочеш?

– Паняй далі – по вісімдесят уже давали!

– Так береш сімдесят?

– Катись, як за сімдесят віддавати, то краще сам читатиму.

– Ну й читай.

– І читатиму!

Серед натовпу вештався Петро Голота й тихо запрошував:

– Лірики рядочків двадцять не бажаєте? По тридцять отдам.

Покупці підозріло оглядали його й недовіжливо запитували:

– А ніде не друковано?

– Їй-бо, ніде...

– Не віриться щось.. Хай тебе!.. Піддуриш, – бо щось дешево віддаєш...

Жваво йшла торгівля лише біля лотка Шульги-Шульженка, він ледве встигав

одпускати покупців.

- Вам до Жовтневої революції? Багато? Рядочків двадцять? Можна, можна! А вам - до 8 березня? Є! На скільки зволите рядків? Кажете з установкою: участь жінки в культурному будівництві? Можна! Тільки за цей уже по гривеничку на рядок накиньте, бо самі ж знаєте, - темка! Вам якого? - Прошу, прошу!

Голоси впліталися в загальний потік шуму, і ярмарок гудів гомінко и стотонно...

І лише часом, з цього гомону виривалися різкі, поодинокі вигуки продавців літпродукції:

- Верлібр! Верлібр! Тільки в нас. Тільки в нас!

- Кому рецензії, кому?

- Вірші, вірші - навалісь.

- Лірика, лірика по полтиннику - підходь.

("Молодняк", № 1, 1929 р.)

Фантазія

(Дружній шарж)

Згаданим у цьому шаржі товаришам, активним творцям комсомольцям присвячую.
... 2019-й рік.

Скільки змін зазнала Земля. Скільки реформ перенесла старенька. На території України героїчний комсомол збирався святкувати 100-річчя свого існування.

Власне кажучи, комсомол в ці часи вже був непотрібний, бо всі діти виходили на світ свідомими марксистами, позбавлені будь-яких ухилів, але, зважаючи на славетні традиції й бойові заслуги, ніхто не наважувався навіть подумати про ліквідацію героїчної спілки.

На широчезній зеленій площі, де колись проти пам'ятника Пушкіну стояв незграбний трьохповерховий будинок - струнко підводив угору свої легкі корпуси хмародряп редакції журналу "Молодняк" та газети "Комсомолец України".

"Молодняк" виходив тепер на всесвітній мові і до 100-річчя комсомолу тираж його збільшився до п'яти мільйонів і 135 тисяч примірників і що найголовніше - тираж збільшився без будь-яких обіжницьких натяків з боку ЦК.

Сьогодні на плескуватому дахові хмародряпу мала відбутись урочиста нарада почесних співробітників журналу. Туди я й поспішав на своїй авіятиці.

На дахові я застав лише Івана Багмута та незмінного техсекретаря журналу, самовідданого друга організації "Молодняк" Степана Ковганюка.

Товариші трохи підтопталися за 90 років, і я застав їх за жвавою старечею розмовою.

Біля Багмута стояла карафка з соціялістичним пивом (0,081° алькоголю). Побачивши мене, мій друг привітавшись сумно проказав:

- Якщо пам'ять мене не підводить, Юрію Дмитровичу, - здається на дванадцятім

році революції лікьори в 60° виробляли...

Багмут важко зідхнув.

Ковганюк співчутливо хитнув головою й собі додав:

- Охо-хо-хо, змін скільки - Карле Марксе! Було принесє в редакцію поет поемку рядків на тридцять - подивись, а в ній граматичних помилок сто тридцять. Сидиш, правиш ї упріваєш. А тепер що? Кожне жовтеня тобі всі граматичні правила знає. Ехе-хе, не вернеться, загуло, пропало. Майже без роботи в редакції сиджу. А колись. - Як зараз пригадую: перед десятиріччям комсомолу приносить Євген Фомин поему "Трипільська трагедія". Ото була мені трагедія: три дні й три ночі правив, Юрію Дмитровичу - уяви: та ні коми тобі, та ні крапочки, ні протиночки. Рими навіть правив. А тепер? Дяка Кузьмичеві, один він мене й рятує - й у всесвітній мові умудряється помилки робити. Якби не він - без роботи сиди.

Вгорі майнула блискучими крилами авіятка Павла Усенка й за мить плавко сіла на дах.

Дві механічні людини системи "Робіт" обережно вивели з кабінки літнього лідера "Молодняка". Йому позавчора було зроблено омоложення, і він без допомоги своїх механічних помічників нікуди не виходив.

Збірка його поезій "КСМ" до сторічного ювілею виходила вже десятитисячним виданням. Другої збірки, з об'єктивних причин, він ніяк не зміг видати, хоч і частенько нахвалявся, що колись таки й він щось нове напише.

За Усенком з'явився в повітрі авіо-велосипед Івана Момота. За останні роки він навіть помолодшав і завжди був у доброму гуморі. Недавно йому один інженер винайшов такий апарат, що сам редагував і збирав матеріал до літсторінки "Комсомольця України", так що йому тепер доводилося лише приходити в редакцію, щоп'ятниці натиснути в апараті відповідну кнопчку й за хвилину зредагований матеріал летів уже прямісінько до друкарні.

Багмут оглянувши Момотів авіо-велосипед - останнє досягнення техніки, скептично зауважив:

- Теж мені досягнення!.. Якби авіо-ресторан вигадали - ото досягнення було б.

Невдовзі на дах прибув і Терень Масенко, несучи нову збірку своїх поезій.

Він тепер у своїх поезіях охоплював більші басейни води, аніж "Південне море" - нова його збірка звалася: "Великий або Тихий океан".

Привітавшись він почав дарувати свої примірники з авторським написом.

Один по-одному з'їжджалися учасники урочистої наради і скоро на дахові було повно люду.

З Києва дирижаблями прибули нерозлучні Б. Коваленко і Андрій Клоччя - їх важко було впізнати, бо перший заріс під Маркса, а Клоччя запустив борідку під Плеханова. Обоє були сумні - переживаючи кризу творчості, бо все населення до піонерів включно знало тепер на зубок всі найголовніші цитати з Леніна, Маркса, Плеханова і Бухарина. Доводилося під старість міняти жанр. Клоччя недавнечко навіть через цитати в неприємну історію вскочив: написав статтю "Комсомольська література 20-го

сторіччя" і вставив туди нову, ніби тільки ним знайдену цитату з Плеханова. Через день після появи статті в пресі, до редакції зайшов низенький червонощокий піонер-карапуз та прямо до редактора:

– Плобацте, – промовив насмішкувато, – я плийсов, щоб спростувати одне місце в статті клитика Клоччі – він олудує плеханівською цитатою, а насплавді цитата належить не Плеханову, а Михайлові Биковцеві – ось документальні дані.

Звичайно, редакція, щоб не образити старого критика, справу цю зам'яла.

Нарешті прибули й завзяті друзі "Молодняка" – почесні цекісти Корсунов і Федя Голуб.

Корсунов поздоровкався по давній звичці:

– Здравстуйте ребята.

Він і досі розмовляв російською мовою, бо поки наважився вивчати українську, всі вже розмовляли всесвітньою мовою, всесвітньої ж він ще не встиг навчитись і тому покищо розмовляв російською.

Федя Голуб мало змінився. Віддаючи всі сили плодотворній роботі, він написав тридцять томів про культурно-національне питання в комсомолі за часів непи і його всі вважали в цьому питанні за найкращого теоретика. До того ж він уже мав тридцять два сини й двадцять п'ять дочок, дехто з дітей уже займав досить відповідальні посади (старший син був повпредом на планеті Венері).

Серед старої когорти я не бачив лише незмінного редактора "Комсомольця України" Вані Ісаєва – він мчав зараз десь у міжпланетних просторах, бо тиждень тому організував перельот молоді з землі на Сатурн. Вчора ми од нього одержали лише привітальну радіограму.

Вже як мала розпочатись нарада, одержали радіограму від Кузьмича, що теж брав участь у перельоті "Земля – Сатурн".

Він повідомляв:

– Я, механік і літун не догляділи, – перегрівся мотор. Примушені сісти на Марс. Задумав писати роман "Космічні спіралі" – готуйте в журналі місце.

Ковганюк, оголосивши нам радіограму, радісно посміхаючись проказав:

– Слава тобі, Фрідріху Енгельсе, – є робота. Будьте певні – то вже такого наспіралить. Знаю...

І коли вже всі зійшлися і розмістилися, механічні люди підвели Павла Усенка до столу й він поважно промовив:

– Урочисту нараду з приводу сторічного ювілею комсомолу вважаю за розпочату.

І на дахові хмародряпу довго не стихали наші дружні й лункі оплески.

(*"Молодняк", № 7, 1929 р.*)

[1] Один із "твердокамінних" плужан. Ю. В.

[2] Натяк на "Козуб ягід" Валер'яна Поліщука. (Тут і далі у виносках примітки упорядника даної інтернетної публікації).

[3] Мається на увазі не вірш Павла Тичини, а однойменна збірка віршів Олексі

Влизька.

[4] Натяк на збірку віршів "Різьблена тінь" Миколи Бажана. "Вільгох" – напевно від слова "вільга" – волога, вогкість.

[5] Можливо, натяк на Олексія Кундзича.

[6] Твір Леоніда Первомайського.

[7] Йоаникій Галятовський – український письменник XVII сторіччя.

[8] Ленський розстріл – трагічна подія 4 (17) квітня 1912 року на копальнях Ленського золотопромислового товариства, розташованих в районі російського міста Бодайбо на річці Вітім, що впадає у річку Лену. Внаслідок конфлікту акціонерів, страйку та розстрілу тритисячної юрби страйкуючих урядовими російськими військами вбито 170 осіб, і понад 200 отримали поранення. Саме на згадку про ці події російський революціонер Володимир Ульянов узяв псевдонім Ленін. 1927-го року у Радянському Союзі відзначалося п'ятнадцятиріччя цієї події.

[9] Цитата з оповідання Григорія Квітки-Основ'яненка "Салдацький патрет", котру Микола Гоголь помістив у свою повість "Сорочинський ярмарок" як епіграф до одного з розділів.